

Проблеми діалектології та ономастики

УДК 811.161.2'4:392(477.43/.44=161.2)
DOI 10.31652/2521-1307-2025-40-11

Традиційний родильний текст подолян: атрибутивний і кількісний коди обрядового тексту

Інна Гороф'янюк <https://orcid.org/0000-0002-9836-8270>

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Надійшла до редакції: 01.04.2025 • Схвалено до друку: 02.05.2025

Анотація

Родильний обряд подолян розглянуто як лінгвокультурний текст, побудований на єдності персонажного, акціонального, атрибутивного, вербального, кількісного й анатомічного кодів. Об'єднує їх усі лінгвокультурний центр родильного тексту – мотив Долі, який прочитується в мотивації обрядодій, залученні конкретних учасників на окремих етапах обряду, використанні різних атрибутів та словесних формул, що супроводжують традиційний родильний обряд подолян. Стаття присвячена етнолінгвістичному аналізу подільського родильного тексту крізь призму ключових лінгвокультурних ідей, репрезентованих у термінології атрибутивного й кількісного кодів обрядового тексту. Формують кожний код обрядового тексту широкий корпус проаналізованих номінацій, більшість із яких є автохтонними, слов'янськими за походженням. Дослідження виконано на діалектному матеріалі, зібраному в 62 н.пп. Вінницької області експедиційним методом. У роботі також застосовано загальнонаукові (аналізу та синтезу, порівняння, описовий метод) та власне лінгвістичні методи: текстологічний (контекстуальний аналіз), порівняльно-історичний і метод компонентного аналізу. Установлено, що звичаєві настанови в подільському лінгвокультурному родильному тексті, зафіксовані на досліджуваній території, є виявом архаїчних уявлень наших предків про анімізм навколишнього світу: вода, дерева, земля, предмети й рослини наділені якостями живих істот, а тому здатні транслювати людині свої властивості, контактуючи з нею. Число – одна з важливих категорій у міфопоетичному образі світу, а тому в народній культурі – об'єкт символізації та оцінки: переслідуючи матримоніальні цілі, наші пращури активно дотримувалися парності дій, предметів у родильному обряді. Спільність структурних елементів родильного обряду подолян, його номінацій із відповідними елементами у слов'ян або ж навіть ширше – європейців свідчить про його архаїчність, табуїзованість, відносну консервативність. З огляду на це подальші студії цього предмету мають широкий евристичний потенціал для встановлення українсько-інослов'янських зв'язків у площині ономастології, етимології та етнології.

Ключові слова: Поділля, родильний обряд, лінгвокультурний текст, код тексту, обряд, назва, подільські говірки

УДК 811.161.2'4:392(477.43/.44=161.2)

DOI 10.31652/2521-1307-2025-40-11

Traditional birth text of Podolians: attributive and quantitative codes of ritual text

Inna Horofianiuk <https://orcid.org/0000-0002-9836-8270>

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnitsia, Ukraine

Надійшла до редакції: 01.04.2025 • Схвалено до друку: 02.05.2025

Abstract

The topicality of the work is conditioned by the need to learn the Ukrainian linguistic world-image, identification of verbal means that preserve the collective cultural code. Dialectal worldview is one of the varieties of verbal worldview, which reflecting the peculiarities of the regional worldview, represents the features of the speakers' spiritual and material worlds perception, imprinted in the language. A dialect text is a reliable source for researching a dialectal worldview specifically and All-Ukrainian one on the whole. The birth text of Podolians is considered as a linguistic and cultural text based on the unity of object, verbal, quantitative, verbal and anatomical codes. The **aim** of the article is an ethnolinguistic analysis of the Podolian genitive text through the prism of key linguocultural ideas represented in the terminology of the attributive and quantitative codes of the ritual text. Each code of the ritual text is formed by a wide corpus of analyzed names, most of which are autochthonous, Slavic in origin. The research was carried out on the dialect material collected in 62 settlements of Vinnitsia region by expedition method. The work also uses general scientific (analysis and synthesis, comparison, descriptive methods) and linguistic **methods**: textological (contextual analysis), comparative-historical, and the method of component analysis. It has been established that the customary instructions in the Podolian linguistic and cultural birth text, recorded in the studied territory, are the manifestation of the archaic ideas of our ancestors about the animism of the surrounding world: water, trees, earth, objects and plants are endowed with the qualities of living beings, and therefore are able to transmit their properties to humans by contacting with a person. Number is one of the important categories in the mythopoetic image of the world, and therefore in folk culture it is an object of symbolization and evaluation: pursuing matrimonial goals, our ancestors actively observed the parity of actions and objects in the birth rite. The unity of the structural elements of the Podolian birth ceremony, its nominations with the corresponding elements of the Slavs or even more broadly the Europeans testifies to its archaicism, taboo nature, and relative conservatism. In view of this, further studies of this subject have a wide heuristic potential for establishing Ukrainian-non-Slavic connections in the field of onomasiology, etymology and ethnology.

Keywords: Podolia, birth rite, linguistic and cultural text, text code, rite, name, Podolian dialects

Постановка проблеми. Наша стаття є продовженням серії публікацій¹, присвячених дослідженню родильного тексту подолян як єдності персонажного, акціонального, вербального, анатомічного атрибутивного й кількісного кодів обрядового тексту. Об'єднує їх усі лінгвокультурний центр родильного тексту – мотив Доля, який прочитується в мотивації обрядодій, залученні конкретних учасників на окремих етапах обряду, використанні різних атрибутів та словесних формул, що супроводжують традиційний родильний обряд подолян.

Метою статті є етнолінгвістичний аналіз подільського родильного тексту крізь призму ключових лінгвокультурних ідей, репрезентованих у термінології атрибутивного й кількісного кодів обрядового тексту.

Емпіричною базою дослідження слугували польові записи діалектних текстів на етнографічну тематику, зроблені автором у 2006–2014 рр. 62 н.п. Вінницької області, а також матеріали фонотеки Діалектологічного наукового центру при Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського.

Крім експедиційного **методу** на етапі збору емпіричного матеріалу, у роботі також застосовано загальнонаукові (аналізу та синтезу, порівняння, описовий метод) та власне лінгвістичні методи: текстологічний (контекстуальний аналіз), порівняльно-історичний і метод компонентного аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій докладно представлено в (Гороф'янюк, 2024).

Задля створення цілісної картини лінгвокультурної основи родильного обряду всього подільського ареалу вважаємо за необхідне доповнити вже інтерпретований матеріал новою емпірією та її аналізом, адже

тільки зафіксувавши локальні мікротексти, можемо максимально точно змодельовати обрядовий гіпертекст ареалів різного обшару – подолян, українців, слов'ян.

Атрибутивний код

Предмети, які супроводжують появу на світ дитини та її перші дні, тижні життя, за народним уявленням, регламентують ключові події в майбутньому житті новонародженого, а тому обрядові тексти про родильний обряд подолян містять широкий корпус репрезентантів предметного коду.

Атрибутивний код родильного обрядового тексту структурують:

1) найменування предметів, на яких відтинали пуповину – *греб'інка / те / шо кле^лпати ко^су; бардаш (33), со^ккура (21), г^лреб'ін' (21), г^лреб'інец' (33);*

2) назви матеріалу, яким перев'язували пуповину – *п^лрад'іво (45), 'кукла (21), сир^лва 'нитка (21), 'нитка з коно^лпел' і шо^лвока 'ниточка (33), 'б'інт (49), 'нитка з ка^лтушки (33): п^лпок 'баба ўй^лзала / ко^ллис' т'іко ци^лмо п^лрад'іво / те^лпер ўже б'ін^лтом ўй^лажут / а ко^ллис' 'баба ўй^лазала 'куклоу // ўе з ко^лнопл'і мате^лринка і та^лкиї п^ллоск'ін' / то ўак^лшо заў^лаже з мате^лринки 'пупец' / то 'буде / с^лловом / род^лдити 'д'іти 'будут / а ўак^лшо з п^ллоск'ін'у заў^лаже кло^лчок / то не 'будеш 'мати д'ітеї (21). В останньому мікротексті фіксуємо відголоски контактної магії: жіноча рослина конопель мала продукуючи силу, яку й передавала жінці, натомість чоловіча рослина – п^ллоск'ін' – виконувала протилежну функцію;*

3) назви предметів, наділених функцією оберега дитини й матері, зосереджуються в три групи.

По-перше, це назви залізних виробів: *'шос' же^лл'ізне: ше не х^лрешчана ду^лтина / то ду^лтина ле^лжит / п'ід по^лдушку кла^лдут шос' же^лл'ізне та^лке / а^лбо но^лжа кла^лдут / шоб остер'ігало ду^лтину (7); ніж: п'ід час 'род'іу / ло^лжили / п'ід 'голови поро^лд'іл':і но^лжа // це буў та^лкиї о^лбичаї / і ду^лтина теж ўак^л наро^лдилас' ў ко^ллиску обикно^лвен:о заў^лжди сте^ллили с'іно / і ло^лжили теж п'ід по^лдушечку ло^лжили но^лжа / о^лце та^лкиї буў обер'іг / так обер'ігали і ро^лд'іл':у і ду^лтину (6); ш^лпил'ка, х^лрестик: а шоб не наўро^лчити ду^лтин'і ўй^лі при^лкол'ували чи ш^лпил'ку / чи ўак^л ўже бу^лла пох^лрешчена ду^лтинка // х^лрестик / тої шо х^лрестили*

¹ Гороф'янюк, І. (2023). Традиційний родильний текст подолян: персональний та акціональний коди обрядового тексту. *Мовна картина світу українців в її індивідуальному, регіональному та загальнонаціональному виявах: колективна монографія / гол. ред. Н. М. Павликівська. Вінниця: ФОП Добрянська О. Г., ТОВ «ДРУК-ПЛЮС», с. 50–73; Гороф'янюк, І. В. (2024). Традиційний родильний текст подолян: анатомічний і вербальний коди обрядового тексту. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*, вип. 39, с. 97–107. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2024-39-09>*

ди'тину (57); со'кира: по'том не'суть во'ни до хре'ста / хре'сити ди'тину на по'ро замо'тали ди'тину ўсе / не'се кум ди'тину / на по'роз'і кла'дуть як про'ход'ат' 'через по'ріє кла'дуть со'киру / ос' пе'ре'ступайут' 'черес со'киру і не'суть хре'сити ди'тину // (6). Такий звичай відомий багатьом європейським народам. Зокрема, у німців і слов'ян залізо має велику силу проти пристіту і злих духів (Грушевський, 2011, с. 46).

По-друге, назви хліба: хл'їб: ў ко'лиску ди'тин'ї кл'али но'жа і ку'сочок хл'їба // хл'їб / це дос'таток / а н'їж / шчо'б в'їд'гонити ўс'їх злих 'дух'їў (60); 'аркуш ('свячений білий хліб' (Матеріали... 2021, с. 26)), п'роскорка: у ко'лиску кл'али і са'мїє пе'р'їд кл'али й'а'куїс' 'аркуш ('свячений хліб' – І.Г.) / чи п'роскорку // (5).

По-третє, назви ниток: чер'вона 'нитка: чер'вону 'нитку до ручки при'ї'язуйут' / а'бо ш'пилку при'ч'їпл'уйут' до о'деж'ї // (15); ч'їпл'али ш'пил'очку / чер'вону 'ниточку / л'єнточку / так'їво ўс'о ч'їпл'али черво'нен'ке розо'вен'ке шоб ўпе'ред / шоб не на ди'тину ўпе'ред поди'вилис'а / а на 'ц'уйу / шоб уд'ївл'єн'їє було на л'єнточц'ї / на кв'їтоц'ї / на ш'пил'оц'ї // (40).

Зважаючи на подальшу долю немовляти, особливо ретельно добирали складові купелю, які мали транслювати свої властивості воді, посилюючи в такий спосіб її магічні властивості. Номінації більшості таких предметів уже згадувалися в характеристиці акціонального коду родильного обрядового тексту (Гороф'янюк, 2023):

1. Рослини: у 'купел' об'їзат'їл'но кл'али в'їд'вар тра'ў // там л'убисток / шоб ус'ї л'убили ди'тину / ро'машка / шоб не'було н'ї'яких 'висип'їў / і кача'ни куку'рузи / шоб було ў'т'їл'ї / а не'к'їст'ки і ш'кура (59); чере'ду кл'али / шоб не було н'ї'яких 'пришчик'їў / л'убистку / шоб во'на була л'уба дл'а л'уде'ї / дл'а 'Бога і дл'а ўс'їх (24); кв'їто'чки ка'лини / (5); на 'перше ку'пан'а новона'родженого 'бажано було 'мати 'першу кв'їтку з п'ї'вон'її / й'а'ка зацв'їтає 'перша і зр'їзати ра'нен'ко і й'а'ко це л'їто то 'зразу кинути ў 'куп'їл' а й'а'ко це не'ма л'їта то ц'у кв'їтку за'сушити і коли ди'т'атко на'роджуйец'а то ки'дають ў 'куп'їл' (19); стру'чок кл'али шоб була така на'бита й'ак стру'чок там х'лопчик чи 'д'ї'чинка (55);

'жита ки'дати ка'зали / 'жито на жи'т'а (20); х'лопц'ам то 'ли'ст'а 'дуба / д'ї'чатам кв'їт'ки й'а'к'ї були на го'род'ї (5); ки'дали 'й'аблуко / шоб було 'гарне (15); ў 'куп'їл' ди'тин'ї / шоб була со'лодка й'ак 'д'ї'чинц'ї / то кла'дуть / їдуть й'ак на хре'стини / х'рист'ат 'тато з 'мамо'у хри'шчени'ї їдуть ло'майут со'лодко'ї 'й'аблун'ї / ка'лину / шоб 'гарна була / й'ак 'д'ї'чин'ї / со'лодка шоб була це кл'алас'а ў 'куп'їл' // а х'лопцев'ї так 'само / но це / шоб бу'ї со'лодки'ї / шоб бу'ї 'гарн'ї // (21).

2. Речовини: куп'али д'ї'те'ї / й'ак 'д'ї'вочка / то 'сип'али 'сахар / 'шоби була со'лод'ка / шоб л'убили х'лопц'ї (36); ки'дають мед 'кажуть шоб то'б'ї було со'лодке жи'т'а (39); ки'дають моло'ко л'а'є 'мама й'а'ко 'д'ї'чинка то 'каже да'ї Бог шоб ти була та'ка б'їлен'ка й'ак це моло'ко (39).

3. Гроші: 'нав'їт' ки'дали 'грош'ї 'шоби була ба'гата (46); кл'али 'грош'ї ма'н'єти т'ї кл'али 'грош'ї ў 'куп'їл' (31).

4. Предмети: а те'пер ўже ўс'о / те'пер 'грош'ї ки'дають / те'пер 'ручку да'ють / те'пер ўс'о на с'в'їт'ї (20).

Посудину для купання дитини номінують у говірках 'ван'очка, 'бал'їа (заг.), 'нец'ки, 'ночви (39), но'чоўки дере'ї'їан'ї (5), ко'рито (6). Зауважимо, що ці номінації позбавлені символічного змісту.

Після першого купелю дитину сповивали, використовуючи пе'л'ушку, пе'л'онку (29, 45), пе'ленку (31). Характерно, що вона мала бути не з нового полотна, яке вважалося нейтральним, а з батьківських речей: пови'вали ди'тину обо'ї'ас'ково шоб була пе'л'ушка із й'а'когос' 'кожел'ного мат'є'р'алу / за'ї'жди ста'ралис'а б'рати з 'бат'ково'ї со'рочки // (6). Такий вибір забезпечував правильне успадкування сімейних традицій, контакт із батьківською одежею був актом інтеграції в родину.

Відвідуючи дитину на родині чи хрестинах, гості несуть подарунки. Ритуальна реалія визначає конкретне побажання: на 'родини й'шли л'уди / во'ни 'несли хто н'їс шо а б'їл'шис'тво 'несли вузе'лочок 'жита шоб було жи'т'а час'ливе і 'гарне / ў хус'тинц'ї / ў хус'тинц'ї за'ї'язаний вузе'лочок при'носили і кл'али 'коло ди'тини / хто 'грош'ї кла'ў / хто й'а'ку пе'л'єночку хто й'а'ку хус'тиночку / ну а 'жито

об'язат'ілно несли (40); т'і шо при'ходили на хрес'тини / приносили подарки дл'а дитини / а іног'да да'вали **грош'і** ў ко'лиску (18); 'родич'і с'ход'ац'а сам'і р'ід'н'ішч'і при'ход'ат / при'нос'ат там шо дитин'і ў сам'і'перед / шоб **грош'і** кл'али де во'но там ли'жит / чи ў ка'л'асочц'і чи де чи на пос'тел'і / де кл'али **грош'і** / у-и т'рошк'і **сахару** / шоб со'лотк'і' в'ік дитин'і буў (57); і бат'ки ки'дають **грош'і** / шоб дитин'і бу'ло ш'час'ц'а / ки'дають туди на то'і ко'жух **грош'і** / і тай'а ўже ку'ма ку'ми заби'райут т'і'і **грош'і** (59); об'язат'ілно з со'бойу б'рали **хл'іб** і хто там ше шо маў / **йаіц'і** ну шо там ше / **сахар** / шма'ток йа'койіс' **ма'тер'і'і** чи шо там ше мали / **водку** п'і'л'ітру / а йак при'ходили / то чулув'іки / ну туди там де ле'жала дитина / ка'зала це на упо'вивач (59); обоўяз'ково йшли з **хл'ібом** / ну хто з чим ішоў / хто з **г'р'ішми** шоб дит'атко бу'ло ба'гате / **одежу** шоб не буў го'ли' ну шо ше / ну хто шо маў то і н'іс // ше буў об'рад **грош'і** ставити п'ід 'попи / шоб буў та'ки' ба'гати' / шо си'д'і' на г'рошах / о / т'і'і таке'во // ну ше хто **ви'но** н'іс / може дес' 'вип'іе 'ложечку // ну то йак ішли / то обоўяз'ково несли шос' дит'атку / і хто ба'гати' то ше' поро'д'і' (19). Засвідчено й заборону на окремі атрибути в ролі подарунка новонародженому – **йаіц'а**: хто шо бачиў те і н'іс / т'і'ки йа'йец' не 'мона нести / гу'лами бу'де дитина (1).

Утилітарне значення для молодої матері мав традиційний подарунок – шматок полотна, потреба в якому зростала з появою нового члена родини. Отож тканину, яку приносить хрещена мати дитині, називали **полот'но** (31), **ку'сок полот'на** (49), **тка'нина** (21, 29, 33, 45, 49), **ма'тер'і'я** (21, 33), **поло'тенце** (29, 45), **пе'л'ушка**, **пе'лонка** (29, 45), **пе'ленка** (31).

Обрядове значення мала **крижма** (заг.), **крижмо** (33) 'великий шматок полотна білого кольору, яке мають принести хрещені батько та мати' ← запозичене через польське *krzyzmo* 'миро; полотно в обряді хрещення дитини' і далі через чеське посередництво – з давньоверхньонімецької мови *chrismo* 'миро' (ЕСУМ 1989, с. 90): обоўяз'ковим на хрес'тинах **йе крижма** (5); **дар'ат крижму** // це б'іле полот'но / необрублене (15); а обов'яз'ково кум при'носи **хл'іб** і руш'ник / а ку'ма при'носи **хл'іб** і руш'ник / і **крижмо** // це чи за х'лопчиком /

чи за д'і'учинкойу / це обов'яз'ково **крижмо** // і на тому **крижм'і** п'іп х'ристи // во'ни йог'о три'мають на тому **крижм'і** / шо да'є ку'ма / шо 'мама х'ресна да'є ўже ц'і' дитин'і // а по'том з ц'ого ўже з ц'ого / об'шем / **крижма** 'має п'раво по'шити / йак'шо д'і'учинка / п'лат'ачко / шоб д'і'учинка с'ход'ила / а йак х'лопчик / то со'рочечку // ко'лис' так 'шили (10); шма'ток поло'тна б'ілого / це шчи'тати йак не'вин'іс'т' / **крижмо** називалос'а / во'но пов'ин'о бу'ти б'ілен'ке (24); то'д'і би'рут ха'з'айін з ха'з'айкойу па'ру кола'ч'і' / т'і'і їдут по'п'ід сто'ли і ц'і'і' ку'ми куп'л'ають кри'ж'ми // т'і'і ше да'же йак у 'церкв'і хри'с'тили / т'і'і то'же би'рут крижму / шоб не на 'голе // т'і'і куп'л'ають ц'і' подарки / хто шо 'може / кри'ж'ми і на крижму кла'дут **грош'і** // т'і'і ха'з'айка 'носе кола'ч'і' / а ха'з'айін зби'рає **грош'і** // то'д'і ви'ход'ат на пе'ри'кур і начи'нає г'рати 'музи'ка і во'ни тан'ц'у'ють з цими кри'ж'мами // гу'л'а'ють // по'тому ц'і' ўс'і ку'ми йіх гу'л'а'ють // по'тому во'ни за'ход'ат до 'хати / в'і'д'нос'ат ц'і' кри'ж'ми і при'ход'ат на'зад за ст'іл са'д'ат / т'і'і продол'жайут 'пити / йісти / йак по'ложе'но // на д'руги т'і'і ден' / при'ход'ат ц'і' сам'і ку'ми (52). В останньому тексті спостерігаємо розширення семантики лексеми **крижмо**: **крижма** це покри'ва'дло чи од'і'ял'це шос' таке / по'тому йак у'же з'робл'ат об'ш'і хри'с'тини / то т'і'і подарки назив'а'ють'а кри'ж'ми (52).

Квіти теж мали ритуальне значення й використовувалися в традиційному родильному обряді не лише через те, що уособлюють жіноче начало. В. Куйбіда в «Словнику символів України» зазначає: «У практиці ритуального використання квітів знаходимо сліди найдавніших вірувань, пов'язаних із культом Великої богині – уособленням життя, землі й плодючості. Цей культ пізніше знаходив вияв у пошануванні давньоруських берегинь, рожениць, Мокоші. Є відомості, що у слов'ян богиня плодючості й життя Жива (Сіва) зображувалася в образі жінки з квітами в руках» (ЕССУ 2015, с. 335). Використовуючи переважно калину й барвінок, номінують їх узагальненою назвою **к'в'ітка**, **к'в'іточка** 'обрядовий букетик квітів на хрестинах': на хрес'тинах / то **к'в'ітку** вигото'ул'али // бу'ли хри'с'тини / йак ох'рест'ат дитинку 'робл'ат хри'с'тини і розда'ють кала'ч'і' / хат'н'і пик'ли кала'ч'і' / а

бабка ц'а пови'туха розда'вала кала'ч'ї і к'в'їточку ўй'а'зала з бар'в'їнку і кал'лини / чорноб'ривц'ї ў йак ѓе чи су'х'ї / чи йа'кас' к'в'їточка жи'ва йак л'їтом // ц'а к'в'їточка і кал'лчик / по д'ва кал'лчики да'валос'їа ку'мам с'таршим і за ц'ї кала'ч'ї да'валис'а ѓрош'ї на хрис'тинах // ѓа ше за сво'їх д'їте'ї ў'с'їм / хто ѓе ў хат'ї розда'валис'а кала'ч'ї (21); ў'з'али 'ночви жи'л'їз'н'ї 'ночви / не'сут кала'ча на 'ночвах / і 'дуже ц'у к'в'їтку / і кро'пива там / йак'шо л'їтом / і по'лин / і шо хоч / то здо'рового ѓо'го ро'били / 'ц'о'го 'в'їника ро'били // 'кожну л'їду'ну х'ристиш / ви'ходе / йак ц'у'лу'їс'а // а по'том ц'ї ку'ми ѓроши бе'рут / та'ї пропи'ва'ють / бе'рут цу'керки / ви'на / на д'руги' ден' це ўже ви'ходе 'бабин'ї і 'д'їдов'ї ѓроши пропи'ва'ють (5). Відома й похідна назва процесу – **к'в'їтуйут** ку'м'їу на хрес'тинах (14). Привертає увагу, що квітку в обряді хрестин обов'язково супроводжує обрядовий хліб – **кала'ч'ї, кал'лчики** 'обрядовий хліб на весіллі та хрестинах, круглий із діркою в центрі' ← псл. *kolась* 'печений хліб круглої форми', похідне утворення від *коло* 'коло' (ЕСУМ 1985, с. 348). Калач як ритуальний хліб у родильному обряді є обов'язковим для всіх регіонів України, на заході цей обряд і номінують *колачини* 'обдаровування хрещених батьків калачами' (Бігусяк 1997, с. 296). У с. Рубань Вінницького р-ну Вінницької обл. зафіксовано й особливу рецептуру калачів, що випікалися на хрестини: *'кожному хто бу'ї на хрис'тинах / 'мали 'дати ў 'руки кал'ч / обов'яз'ково / ну йак ... 'лили 'наўхрест 'йорданс'ку 'воду / обов'яз'ково 'йорданс'ку / 'клали ѓрудочку 'сахару / щоб бу'їло ўс'о 'добре ве'ли'кими / 'сахар 'буквоюу х викла'да'ўс'а / і по 'ниточц'ї х'рону / щоб ду'т'атко не бу'їло н'ї ѓор'батим н'ї кри'вим / щоб ўс'е бу'їло 'добре // оце та'к'ї / та'ке вип'їкалос' на хре'с'тини //*.

Хліб символізує благополуччя й багатство людини, роду (Гороф'янюк, 2023). Із калачами мали йти з хрестин усі гості: *ку'мам да'ють по два кала'ч'ї / а ўс'їм остал'ним / хто зап'росини'ї на хрис'тини / да'ють по од'ному кала'чов'ї на с'їм'їу* (59); із хлібом ішли на хрестини: *на хрес'тини при'ход'ат' / то ўс'о т'реба при'нести дл'а ду'тини / з о'деж'ї шос' / поўзун'ки / 'кофточки / ота'ке 'го ўс'о / од'ї'ал'ц'а / пел'уш'ки / о 'це та'ке // і об'їзат'ел'но **хл'їб*** (60); із хлібом запрошували

на хрестини: *це так у нас бу'їло да'ўно / би'рут пи'чут **кола'ч'ї** / рознос'ат ку'мам і ко'го ви 'хочте при'глас'ити / 'рїдн'ї там / ха'рош'ї зна'ком'ї / це шчи'тай'ец'а би'рут за ку'м'їу / т'її за'нос'ат ўїм **кола'ч'ї*** (52); із хлібом ішли вперше до породіллі й новонародженого: *'т'їл'ки жи'н'ки йа'к'ї ўже ро'дили 'мали л'раво при'ходити до поро'д'їл'ї // чолов'їки н'е // при'ходити об'їзат'ел'но з **хл'їбом** / об'їзат'ел'но **хл'їб*** (60); об'їчно хот' ўже / шоб проїшло зо д'в'ї не'д'їл'ї ду'тинц'ї / 'мам'ї / т'її то'д'ї ўже с'ход'а'ц'а // **хл'їб** з со'бою не'сут / там пе'чен'їа / хто шо 'ма'їе' / то і не'се // тре з **хл'їбом** їти на ро'дини (33); бабі-повитусі віддячують хлібом: *ну а 'баб'ї-пови'тус'ї ўс'о ўрем'їа да'ють хус'тинку йа'кус' о / чи в'їд'р'їз йа'ку'ї на по'лотна ну хто шо ў 'кого ѓе / і **хл'їб** обо'ї'аз'ково і **хл'їб** обо'ї'аз'ково да'ють* (44).

У селищі Турбів Вінницького р-ну Вінницької обл. вдалося зафіксувати обрядодії із першим окрайцем хліба – ц'їлушкою: *пек'їли кала'ч'ї // а ше 'зна'їу шо ку'ма об'гор'тала ду'тину ў 'чисту со'рочку 'бат'ка чи 'матери / а ба'би тихо ўсовували ў со'рочку **ц'їлушку** / од'р'їзану 'в'їд 'кумового хл'їба / а 'д'ругу **ц'їлушку** 'хл'їба 'брала ку'ма со'б'ї за 'пазуху / а 'кум от'римував од 'баби 'вузлик з 'печено'ї...печено'їу і ву'їл'їам // та 'баба го'ворила 'так / ву'їл'їа та пе'чина ли'хим о'чам / со'кира ў с'пину / хто 'буде за'видувати 'нашу ду'тину //*. Цілий хліб, імовірно, символізує повноту багатства роду, надрізаний – виділення нової долі – Долі новонародженого – з долі матері (пор. звичай класти окраєць хліба в колыску до новонародженого: *ў ко'лыску ду'тин'ї к'лали но'жа і ку'сочок **хл'їба*** (60)). Відомо, що першу цілушку від обрядового хліба, печеного спеціально на хрестини, зберігали: *а хто ви'рта'ўс'а на'зад із 'це'їу ос'в'ачено'їу 'разом із ду'тиноюу хл'їбиноюу // і ок'райец' 'хл'їпчика за'сушували / і на 'повне повно'л'їт'їа ду'тини / брали то'ї хл'їб в'їн вис'їха'ї ну збир'їгали ѓо'го ... // коли бу'їло 'повне повно'л'їт'їа / то то'ї ку'сочок 'хл'їба роз'мочувати / і ц'а ду'тина по'вина бу'їла вку'сити* (61). Цікавий звичай засвідчено в с. Озеро Вінницького р-ну Вінницької обл.: *коли 'їїхали до 'церкви / на роздо'р'їж'ї ку'ми 'мали 'кинути ц'їлушку **хл'їба** //*. О. Страхов зауважує, що перший відрізаний шматок хліба є атрибутом складних магічних дій

для відновлення безперервності народжень, і наводить свідчення з Чернігівщини: «Як мені нэ вэзэ в дитях – мруть, – то од хлиба (пэрша паляныця) окрайчык одрезать и в калодязь укынуть до сонця (шоб нихто там нэ браў) (на ноуч, шоб нихто нэ ходыў)» (Strahov 1991, с. 70–71). Отож перший шматок хлібини – втілення Долі – пов'язується з неперервністю роду, з думкою про нащадків. Крім того, у слов'ян на шляху обрядових процесів перехрестя виконує функцію межі, де здійснюються дії-обереги, приносяться жертви потойбічним силам (Жайворонок, 2006, с. 443; ЕССУ, 2015, с. 214–215).

Як і в усіх слов'ян, хрестини подоляни справлялися дуже урочисто, знаменуючи майбутнє заможне й радісне життя новонародженого. Саме тому в обрядовому родильному тексті інформатори наголошують на розмаїтті страв, яким пригощали гостей на хрестинах: *так само / як і на ве'с'іл'і / то'д'і були т'і ст'рави / шо го'ту'ють во'ни сущест'вуйут / як'і бу'ли ко'лис' це // ги'ж'ки / голуп'ц'і / ка'пуста / боршч / каша і пиро'зи і коло'туха це с'ладке // це ўс'і бу'ли ст'рави // коло'туха це об'і'зат'іл'но / там і к'іс'іл'а / це ўс'о коло'туха і пур'і'ж'ки // (21); го'ту'вали хто шо ма' / м'йасо / ги'ш'ки / ка'пуста жар'е'на / ну хто шо ма' / а пи'ли го'р'і'юку // (52).*

Обов'язковим атрибутом традиційного родильного обряду був кожух, на який клали дитину до і після хрещення: *як ве'сти ди'є' тину до 'церкви / то т'реба бу'ло ўі'ўі ў'хат'і пок'ла'сти на ко'жух // (28); ди'тину н'іс до 'церкви хре'ш'чені' бат'ко і при'носи'ў з 'церкви // пот'ім к'ла'ў на ви'вертєні' ко'жух // (10).* Кожух завдяки волохатості наділяється в народній культурі властивостями нелюдського (зооморфного), потойбічного світу і одночасно символізує багатство, достаток, продукує силу (ЕССУ, 2005, с. 153–154). У цих обрядодіях кожух символізував жертвну тварину й за тотемними віруваннями був запорукою майбутнього добробуту дитини, а також виконував оберегову функцію.

Отож ритуальний інструментарій родин великий. Предмети, застосовані із символічною метою на родинах, хрестинах, першому купелі немовляти, визначають конкретні побажання малюкові – здоров'я, щастя, багатства й доброї Долі. Предметний код обрядового родильного

тексту формують лексеми з різних тематичних груп: назви предметів побуту (*н'іж, чер'вона нитка, грош'і, тка'нина*), знарядь праці (*со'кира, гре'б'інка*), одягу (*ко'жух*), рослин (*к'в'ітка, ка'лина, жито*), їжі і напоїв (*хл'іб, кала'ч'і, го'р'ілка*), що набувають в обрядовому контексті символічного значення.

Кількісний код

Уже з народження дитини в повсякденний догляд за нею входили магічні дії, націлені на майбутнє одруження й продовження роду. Матримоніальна прагматика обрядодій родильного обрядового тексту реалізована найактивніше в парності осіб, предметів, дій, які мають місце в традиційному родильному обряді подолян. По-перше, кількість метрів крижма на хрестинах мала бути парною: *ту'д'і як і'де як ди'тину до хре'с'ту / во'на* (хрещена мати – І. Г.) *їшла 'перви' рас / т'реба та'ки' ку'сок б'рати ма'тер'і'ї / шоби бумло дв'і 'метр'і / як 'перви' раз і'ти / а д'руги' раз уже як ўа'ке / а 'перви' раз т'реба дв'і 'метр'і шоб бу'ло доўжи'є'ни / от так 'помн'у / так бу'ло (4); к'рижмо нази'валос' ку'сок мате'р'і'алу ўа'когос' / і т'іл'ки шоб бу'ло до 'пару 'метр'і'у / два 'метри / чо'тири 'метри / і так 'дал'ше // (6).* По-друге, кількість калачів, квіточок на хрестинах, якими обдаровували гостей, мала бути парною: *ўже охри'стили та'ї ўже то'ї / ба'бка п'росе на к'в'іточку // то із бар'в'інку 'робимо та'к'і к'в'іточ'ки / і да'їємо 'кажд'і' л'ўдин'і // кума про'си'ў кума на го'р'івочку / а 'ба'бка на к'в'іточку / і о'так / о'так 'кажд'і' 'кажд'і' / 'кажд'і' т'реба 'дати 'пару к'в'іто'чок (46); ку'мам т'реба да'вати по два кала'ч'і / напе'кла кала'ч'і' по два кала'ч'і 'кумов'і / ку'м'і (46); х'ресним бат'кам / ку'мам і при'кумам да'їут' кола'ч'і // ко'ли 'д'і'ўчина не 'ма'є' х'лоп'ця / то да'їут по ш'тири кола'ч'і / ко'ли за'мужн'їа по два кола'ч'і // (33); ку'мам да'їут по 'пар'і кала'ч'і' ... т'реба об'і'зат'іл'но с'коро два кала'ч'і зв'ї'зати / шоб зв'ї'азувалос'а жи'т'а / шоб ўс'і'гда бу'ло ўс'о благопо'лучно дл'а ди'тини // (59).* По-третє, кожух на хрестинах стелять на двох стільцях: *при'є'ходили ку'ми 'ранче / сти'лили / с'тавили два ст'іл'ц'і / ко'жух на ст'іл'ц'і і б'рали ку'ми ди'тину (59).* По-четверте, дві останні чарки горілки на хрестинах п'ють повні: коли випивають дві останні чарки горілки, то *ка'лачики розда'їут то по 'поў'і'ї п'їут і 'кажут / п'рошу на 'к'в'іточку і*

на 'поўночку // (5); розда'ють кв'іточ'ки // ў та'р'іл'ку кла'д'ут два ста'кан'чики / нали'вай'ут го'р'іл'ки і дв'і кв'іточ'ки / і п'і'д'но'с'ат / 'кож'но-му / 'кож'ному / ўс'ім хто йе на хрис'тинах // (59). Коли виливають на 'поўночку, необхідно випити повну чарку: пиття закріплює соціальні зв'язки, маркує включення в соціум його нових членів, слугує прикметою особливого (сакрального) часу й особливих подій, що простежується також і в традиційному весільному, поховальному обрядах українців.

Парною, зазвичай, має бути й кількість кумів. Спостережено, що тільки на півночі центральноподільського ареалу усталена традиція брати лише 1 пару кумів: і 'як'шо хрис'тили ди'тину то 'т'і'ки кум і ку'ма / не' брали по дв'і 'пар'і чи по три 'пар'і / 'т'і'ки од'на 'пара була 'бат'ко х'ресни' і 'мати х'ресна // (2); то'д'і не брали / двох / а 'їд'на 'пара / і 'ўсе // (30); хто х'т'і'ў 'їд'ну 'пару браў / но 'б'і'л'ше брали 'їд'ну 'пару / бо 'як' брати дв'і 'пар'і / то 'треба 'б'і'л'ше куму'ватис'а / а так брали 'б'і'л'ше од'ну 'пару // (5). Натомість на півдні, заході – парну кількість пар: брали 'в'о'б'ш'ем бо'й'арина і 'дру'жку / хто бу'ў бо'й'арином і 'дру'жкою на ве'с'іл'ї: 'ц'і'х брали за ку'м'і'ў / це бу'ли на 'пер'шому 'м'і'сц'і // ну ў нас брали і по 'чет'веро і по 'ш'ест'еро / но 'ц'і' ўже та'к'і но го'ло'ў'ні оц'і шо (23); ку'м'і'ў бе'ре'ц'а 'пара по 'д'вох 'кум і 'кума / так брали і 'ш'тири 'пар'и / і 'ш'і'ст' 'пар // так на'бу'рали до два'на'д'цати пар / то це ви'хо'дило ку'м'і'ў 'два'д'цат' 'чет'веро / а то'д'і ўже по'ча'ли 'мен'ше 'мен'ше // (41). Засвідчено й традицію брати 7 пар кумів: до'го'во'рай'уц'а с ку'ма'ми // об'ично бе'рут на хре'с'тини 'пару / шоп бу'ла 'пара // хре'ш'чені'й 'бат'ко / чи на'нашко і на'нашка / 'т'і'ки не 'разом / шоп 'ж'інка і чо'ло'в'ік / а на'нашка і на'нашко // з 'їд'нойі с'і'м'ї' на'нашко / з 'дру'гойі // ко'лис' шчи'талос'а / ше за с'тарих 'ўрем'йон / шо 'треба брати / 'як' 'Бо'же чис'ло / с'і'м // с'і'м ку'м'і'ў шоп бу'ло // (51).

Непарна кількість предметів засуджується: з **тр'о'ма** 'в'і'драми до'ро'гу шоб н'і'х'то не пере'ходи'ў (вагітній – І. Г.) / 'са'ме 'г'і'рше (20); не 'можна 'їти з **тр'о'ма** 'в'і'драми по 'воду (40). Аналогічне застереження відоме і в гуцульському ареалі, де зафіксовано таку його мотивацію: «щоб у дитини не було тридухів (дитячої хвороби)» (Бігусяк, 1997, с. 293).

Отож число також символічне, а позаяк, за традиційною нормою, людина має бути в парі, то й парність предметів, дій є визначальною в традиційному родильному тексті подолян.

Висновки. Отже, структура й семантика проаналізованих у статті атрибутивного й кількісного кодів родинного тексту доповнюють складний семантичний простір родильного обряду подолян. Аналіз обрядової родильної термінології засвідчив, що більшість цих назв у центральноподільських говірках має затемнену мотивацію, оскільки є автохтонними, слов'янськими за походженням (*кв'ітка, жито, пр'ад'іво, хрестик, мед, калач*).

Звичаєві настанови в обрядовому родильному тексті, зафіксовані на досліджуваній території, є виявом архаїчних уявлень наших предків про анімізм навколишнього світу: вода, дерева, земля, предмети й рослини наділені якими живих істот, а тому здатні транслювати людині свої властивості, контактуючи з нею, як-то гроші в першому купелі дитини мають забезпечити їй багатство, а любисток – любов протилежної статі.

Число – одна з важливих категорій у міфопоетичному образі світу, а тому в народній культурі – об'єкт символізації та оцінки: переслідуючи матримоніальні цілі, наші пращури активно дотримувалися парності дій, предметів у родильному обряді. Попри ірраціональність дій і уявлень, закарбованих у традиційному обрядовому родильному тексті, вони не втрачають своєї актуальності й до сьогодні.

Умовні позначення населених пунктів

- 1 - Качанівка, Хмельницький р-н
- 2 - Порик, Хмельницький р-н
- 3 - Уланів, Хмельницький р-н
- 4 - Самгородок, Хмельницький р-н
- 5 - Корделівка, Хмельницький р-н

- 6 - Нова Гребля, Хмельницький р-н
- 7 - Пиків, Хмельницький р-н
- 8 - Плисків, Вінницький р-н
- 9 - Дзюньків, Вінницький р-н
- 10 - Малинівка, Вінницький р-н

- 11 - Селище, Вінницький р-н
- 12 - Коханівка, Вінницький р-н
- 13 - Животівка, Вінницький р-н
- 14 - Оратів, Вінницький р-н
- 15 - Агрономічне, Вінницький р-н
- 16 - Вороновиця, Вінницький р-н
- 17 - Стадниця, Вінницький р-н
- 18 - Балки, Жмеринський р-н
- 19 - Заможне, Жмеринський р-н
- 20 - Окладне, Жмеринський р-н
- 21 - Терешки, Жмеринський р-н
- 22 - Джурич, Жмеринський р-н
- 23 - Чемериське, Жмеринський р-н
- 24 - Жуківці, Жмеринський р-н
- 25 - Кацмазів, Жмеринський р-н
- 26 - Почапинці, Жмеринський р-н
- 27 - Тиврів, Вінницький р-н
- 28 - Озеро, Вінницький р-н
- 29 - Чуків, Вінницький р-н
- 30 - Дашів, Гайсинський р-н
- 31 - Жван, Могилів-Подільський р-н
- 32 - Кальник, Гайсинський р-н
- 33 - Довжок, Жмеринський р-н
- 34 - Івашківці, Жмеринський р-н
- 35 - Калитинка, Жмеринський р-н
- 36 - Пенківка, Жмеринський р-н
- 37 - Плебанівка, Жмеринський р-н
- 38 - Хоменки, Жмеринський р-н
- 39 - Чернятин, Жмеринський р-н
- 40 - Рахни Лісові, Тульчинський р-н
- 41 - Суворовське, Тульчинський р-н
- 42 - Студена, Тульчинський р-н
- 43 - Сьомаки, Жмеринський р-н
- 44 - Нараївка, Гайсинський р-н
- 45 - Чечелівка, Гайсинський р-н
- 46 - Вендичани, Могилів-Подільський р-н
- 47 - Воєводчинці, Могилів-Подільський р-н
- 48 - Сказинці, Могилів-Подільський р-н
- 49 - Букатинка, Могилів-Подільський р-н
- 50 - Комаргород, Тульчинський р-н
- 51 - Моївка, Могилів-Подільський р-н
- 52 - Яланець, Тульчинський р-н
- 53 - Летківка, Гайсинський р-н
- 54 - Тростянич, Гайсинський р-н
- 55 - Біла, Могилів-Подільський р-н
- 56 - Теплик, Гайсинський р-н
- 57 - Довжок, Могилів-Подільський р-н
- 58 - Джулинка, Гайсинський р-н
- 59 - Вербка, Гайсинський р-н
- 60 - Широка Гребля, Хмільницький р-н
- 61 - Вінниківці, Вінницький р-н
- 62 - Турбів, Вінницький р-н.

Література

- Бігусь, М. (1997). З лексики родильного обряду у гуцульських говірках. Гриценко П. Ю. (ред.). *Український діалектологічний збірник. Кн. 3 : Пам'яті Тетяни Назарової*. Київ : Довіра, с. 293-301.
- Гороф'янюк, І. (2023). Номінація хліба в українських центральноподільських говірках: загальнослов'янський етнолінгвістичний контекст. *Slavia Orientalis*, vol. LXXII, NR 4, с. 863-875 <https://doi.org/10.24425/slo.2023.148590>
- Гороф'янюк, І. (2023). Традиційний родильний текст подолян: персональний та акціональний коди обрядового тексту. Павликівська Н. М. (ред.), *Мовна картина світу українців в її індивідуальному, регіональному та загальнонаціональному виявах*: колективна монографія. Вінниця: ФОП Добрянська О. Г., ТОВ «ДРУК-ПЛЮС», с. 50-73.
- Гороф'янюк, І. В. (2024). Традиційний родильний текст подолян: анатомічний і вербальний коди обрядового тексту. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*, вип. 39, с. 97-107. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2024-39-09>
- Грушевський, М. (2011). Дитина у звичаях і віруваннях українського народу / 2-ге вид., стер. Київ : Либідь.
- Жайворонок, В. (2006). Перехрестя. *Знаки української етнокультури: словник-довідник*. Київ : «Довіра».
- ЕССУ (2005) – *Енциклопедичний словник символів культури України*. Вид. 3-е, доп., випр. / За заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гавришенко В. М.
- ЕСУМ (1982–2012) – *Етимологічний словник української мови: в 7 т.* Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.), І. К. Білодід, В. Т. Коломієць, О. Б. Ткаченко. АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наукова думка.
- Матеріали до словника подільського говору* (2021) / Упор. І. В. Гороф'янюк. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 461 с.
- Strahov, A. (1991). *Kul't chleba u vostočnyh slavjan opyt etnolingvističeskogo issledovanija*. München.

References

- Bihusiak, M. (1997). Z leksky rodylnoho obriadu hutsulskykh hovirop [From the vocabulary of the birth ceremony in Hutsul dialects]. *Ukrainian dialectological journal. Book 3: In memory of Tetyana Nazarova*. Kyiv : Dovira Publ., pp. 293–301. (in Ukrainian).
- ESSU (2005) – *Entsyklopedychnyi slovnyk symboliv kultury Ukrainy* [Encyclopedic Dictionary of Cultural Symbols of Ukraine]. Vyd. 3-e, dop., vypr. / Za zah. red. V. P. Kotsura, O. I. Potapenko, V. V. Kuibidy. Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet im. H. Skovorody. Korsun-Shevchenkivskyi : FOP Havryshenko V. M. (in Ukrainian).
- ESUM – *Etymologichnyi slovnyk ukrainskoi movy: v 7 t.* [Etymological dictionary of the Ukrainian language: in 7 vols.] (1982–2012). Red. kol.: O. S. Melnychuk (Ed.), I. K. Bilodid, V. T. Kolomiiets, O. B. Tkachenko. AN URSR. In-t movoznavstva im. O. O. Potebni, Kyiv : Naukova dumka Publ. (in Ukrainian).
- Horofianiuk, I. (2023). Nominatsiia khliba v ukrainskykh tsentralnopodilskykh hovirkakh: zahalnoslovianskyi etnolinhvystychnyi kontekst [Nomination of Bread in the Ukrainian Dialects of Central Podolia: the Ethnolinguistic Context]. *Slavia Orientalis*, vol. LXXII, NR 4, pp. 863–875. <https://doi.org/10.24425/slo.2023.148590> (in Ukrainian).
- Horofianiuk, I. (2023). Tradytiiniy rodylnyi tekst podolian: personazhnyi ta aktsionalnyi kody obriadovoho tekstu [Traditional birth text of the Podolians: character and action codes of the ritual text]. Pavlykivska N. M. (red.) *Movna kartyna svitu ukrainsiv v yii individualnomu, rehionalnomu ta zahalnonatsionalnomu vyjavakh: kolektyvna monohrafiia* [The linguistic picture of the world of Ukrainians in its individual, regional and national manifestations: a collective monograph], Vinnytsia: FOP Dobrianska O. H., TOV «DRUK-PLIUS» Publ., pp. 50–73. (in Ukrainian).
- Horofianiuk, I. (2024). Tradytiiniy rodylnyi tekst Podolian: anatomichnyi i verbalnyi kody obriadovoho tekstu [Traditional birth text of Podolians: anatomical and verbal codes of ritual text]. *Scientific notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics)*, vol. 39, pp. 97–107. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2024-39-09> (in Ukrainian).
- Hrushevskyi, M. (2011). *Dytyna u zvychaiakh i viruvanniakh ukrainskoho narodu* [A child in the customs and beliefs of the Ukrainian people] / 2-he vyd., ster., Kyiv : Lybid Publ. (in Ukrainian).
- Materialy do slovnyka podilskoho hovoru* [Materials for the dictionary of the Podolian dialect] (2021) / Upor. I. V. Horofianiuk. Vinnytsia : TOV «TVORY». (in Ukrainian).
- Strahov, A. (1991). *Kul't chleba u vostochnykh slavjan opyt etnolingvističeskogo issledovaniia*. München.
- Zhaivoronok, V. (2006). Perekhrestia [Crossroads]. *Znaky ukrainskoi etnokultury: slovnyk-dovidnyk* [Signs of Ukrainian ethnoculture: dictionary-reference]. Kyiv : «Dovira». (in Ukrainian).

Автор

Інна Гороф'янюк, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови
e-mail: gorofyanyuk@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9836-8270>

Author

Inna Horofianiuk, Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor of the Department of the Ukrainian
Language
e-mail: gorofyanyuk @gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9836-8270>

Конфлікт інтересів

Автор засвідчує про відсутність конфлікту інтересів

Conflict of Interests

The author declares that she has no conflict of interest